

2. Онацький Н. Новий світ. Дитяча п'єса на три дії / Н. Онацький. – К. : Держвидав, 1930. – 35 с.
3. Онацький Н. Минув сьогодні місяць... : вірші з-за ґрат / Н. Онацький // Україна. – 1988. – № 35. – С. 11.
4. Онацький Н. Острів мертвих / Н. Онацький (Публікація Г. Петрова) // Поети Сумщини післяжовтневої доби : на допомогу вчителям словесникам. – Суми, 1968. – С. 24-26.
5. Онацький Н. «Пісня», «До сусіда по камері», «Ніч, затихли зойки, муки...» / Н. Онацький // Біль : альманах. – Львів : Клуб репресованих, 1990. – С. 61-62.
6. Петров Г. Онацький Н. У тієї Катерини : друкується вперше / Г. Петров // Панорама Сумщини. – 1993. – № 17-18 (20 травня). – С. 6.
7. Сабалдир О. Н. Онацький. Ковалева пісня : поезії / О. Сабалдир, М. Грунський // Українська мова для трудових шкіл. – Харків, 1926. – С. 31-32.
8. Хвостенко Г. Страдницький шлях Никанора Онацького / Г. Хвостенко // Суми й сумчани. – 2007. – № 47 (23 листопада). – С. 13.

Погрібняк О.В.

аспірант,

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка*

ІОАНН МАКСИМОВИЧ – УКРАЇНСЬКИЙ ПЕДАГОГ, ПРОСВІТИТЕЛЬ, ЗАСНОВНИК ЧЕРНІГІВСЬКОГО КОЛЕГІУМУ

Для сучасної української педагогіки характерною є тенденція до формування нової освітньої парадигми. Відчуваються значні зміни у розумінні суті виховання, що пов'язано з виникненням ряду проблем, які не можуть знайти розв'язання у межах існуючої моделі школи. У зв'язку з цим усе більше загострюється потреба у переосмисленні історико-педагогічного досвіду, актуальними стають необхідність повного пізнання історії України та відкриття нових імен, якісно новий аналіз поглядів та ідей, відомих у суспільно-педагогічній думці раніше. Зрозуміло, що відродження української нації, розвиток вітчизняного шкільництва неможливі без синтезу найцінніших здобутків минулого.

Духовна деградація суспільства, необхідність виховання високоморальних та духовно зрілих громадян зумовлюють потребу вивчення освітньо-педагогічної діяльності вчених минулого, серед яких особлива роль належить Івану (Іоанну) Максимовичу (1651–1715 рр.) – українському педагогові, просвітителю, літератору, активному церковному, громадському, культурному діячеві.

Біографія І. Максимовича вбирає в себе різноманітні інтенції того часу і у різні періоди має свої історико-культурні закономірності. Причиною звернення до життєпису митрополита слугує не тільки його конфесійна діяльність як лідера українського православ'я кінця XVII – початку XVIII століття, а й активна педагогічно-просвітницька, місіонерська, перекладацька, літературна діяльність. Значущою для сучасників та духовних нащадків Іоанна Максимовича є його діяльність, пов'язана з розвитком освіти в Україні та за її межами. Його переконання та погляди щодо необхідності для церкви освічених та думаючих священників виявилися надто прогресивними для свого часу. Поєднання в служінні Іоанна духовних і державних інтересів стало затребуваним і в подальшому розвитку українського суспільства.

Майбутній педагог народився 10 грудня 1651 року в м. Ніжині Чернігівської губернії. Батько, Максим Васильківський, був родом з Василькова (звідти, ймовірно, й походить його прізвище), належав до козацької старшини. Займаючись торгівельною справою і орендою Лаврських маєтків, переселився в місто Ніжин, в околицях якого знаходилися його орендовані угіддя. Про матір І. Максимовича майже нічого не відомо. Маємо свідчення, що Єфросинія Васильківська мала шляхетне походження, була побожною жінкою і разом зі своїм чоловіком щедро жертвувала кошти на будівництво та оздоблення Божих храмів [2].

Батьки Іоанна мали семеро синів, з яких майбутній святитель був старшим. Ще один син Васильківського, Григорій, став священником і з 1680 року служив протопопом Успенської соборної церкви у місті Переяславі. Решта п'ятеро братів служили в козацькому війську в офіцерських чинах: Василь був полковником особистої гвардії гетьмана – компанійського полку – і наказним переяславським полковником; Петро – військовим товаришем; Дмитро дослужився до високого чину генерального бунчужного; Михайло був бунчужним товаришем; у тому ж чині перебував уже після правління Мазепи молодший брат святителя Антон. Отже, Максимовичі були сильним і впливовим кланом, який зобов'язаний своїм становищем гетьманові Мазепі [4, с. 122].

Основи першого навчання і виховання Іван здобував удома, потім, можливо, у одній із ніжинських парафіяльних шкіл. Коли йому виповнилося 10 років, вступив до Києво-Могилянської колегії, реформованої згодом у Києво-Могилянську академію. По закінченні навчання у сімнадцятирічному віці І. Максимовича залишили у академії викладати латинську мову.

У 1676 році бажання присвятити себе богослужінню перемогло, а тому Іван прийняв у Києво-Печерській Лаврі чернечий постриг – спочатку його висвятили на ієродиякона, а потім і на ієромонаха. Після цього, у 1780 році ієромонаха Іоанна призначили офіційним

проповідником Києво-Печерської Лаври, де відкрилися його виняткові здібності до красномовства. Багато часу він присвячував саморозвитку і самоудосконаленню, глибоко вивчав Святе Письмо, твори Святих отців і вчителів Церкви.

У 1685 році ієромонаха Іонна Максимовича призначили ігуменом Свенського Успенського монастиря, де він прослужив 10 років. З приходом нового ігумена Свенський монастир було повернуто в підпорядкування Києво-Печерської Лаври. Тут І. Максимович активно займався реорганізацією монастирського життя, приділяв особливу увагу дисципліні та благочестю ченців, зміцненню монастиря глибоко віруючими та освіченими земляками-українцями. «У своїй адміністративній діяльності Іоанн виступав прибічником звичних йому київських порядків і звичаїв. <...> Монахів Свенського монастиря багато бентежило і дратувало в поведінці намісника» [4, с. 123], «викликало численні скарги» [5].

Неабияку роль у долі Іоанна Максимовича відіграв відомий Чернігівський архієпископ Св. Феодосій Углицький. У 1695 році він запропонував «свенському» наміснику стати архімандритом Єлецького монастиря, на що той охоче погодився. А після смерті архієпископа Феодосія, що трапилася у 1696 році, відбулися вибори владики на Чернігівську катедру. Серед кандидатів на цю посаду були, крім Іоанна Максимовича, Новгород-Сіверський архімандрит Іларіон Лежайський та ігумен Троїцько-Іллінського чернігівського монастиря Лаврентій Крещонович. Вибори відбувалися згідно давніх канонів з кількох найдостойніших кандидатів собором, у якому брали участь як духовні, так і світські особи. Більшістю голосів чернігівським архієпископом було обрано Іоанна Максимовича. Рукопокладання архімандрита в архієрейський сан відбулося 10 січня 1697 року. Чернігівською паствою владики Іоанн керував 14 років [2].

Іоанн Максимович відомий широкому загалові не лише як видатний церковний діяч. У Чернігові завдяки плідній співпраці з І. Мазепою його таланти набули розквіту, насамперед у книгодрукуванні, створенні в єпархії духовно-освітнього центру [3, с. 41], а також він проявив себе як талановитий віршотворець, перекладач, просвітник, благодійник.

Тогочасна Україна мала гостру потребу в освічених людях. Чернігів не випадково «став місцем заснування другого після Києво-Могилянської академії загальноосвітнього навчального закладу» [1, с. 29]. У 1700 році Іоанн Максимович за фінансової підтримки гетьмана Івана Мазепи відкрив Чернігівський колегіум, що стало надзвичайно важливою справою в житті архієпископа. Новостворений навчальний заклад на тривалий час отримав назву «Чернігово-Максимовичевський Олімп». Цей колегіум продовжував найкращі традиції братських шкіл XVI–XVII ст. та славнозвісної Києво-Могилянської академії. У ньому

навчалися діти не лише духовенства та шляхти, але й нащадки міщанських та козацьких родів. Спочатку в Колегіумі відкрили тільки три класи: «фара», «інфіма» і «граматика», але з 1705 року додали ще три: «риторика», «піїтика» та «діалектика». При Колегіумі діяла велика бібліотека, започаткована Лазарем Барановичем. Іоанн Максимович не тільки примножив та упорядкував її, а й влаштував для неї спеціальне книгосховище [2].

Синтез набутих знань, сформованих цінностей, практичного досвіду та результатів цього досвіду визначив життєву мудрість І. Максимовича, якою він керувався у своїй педагогічно-просвітницькій діяльності. Педагогічний світогляд мислителя формувався у ході наполегливої наукової роботи, його ідеї, погляди та переконання стверджувалися та розвивалися у літературних працях та перекладах. Перу автора належать такі відомі роботи, як: «Алфавит собранный, рифмами сложенный...» (1705 р.), «Богородице Дево...» (1707 р.), «Феатрон, или Позор нравоучительный...» (1708 р.), «Иллиотропион, или Сообразование с Божественной Волей» (1714 р.) та ін.

У 1711 році І. Максимович змушений був залишити Україну. За указом царя Петра I його висвячено на митрополита Сибірського і Тобольського. Прибувши до Тобольська, мислитель розгорнув просвітницьку й місіонерську діяльність серед нехристиянських народів Сибіру. Він активно переносив на сибірський ґрунт українські церковні звичаї, українську культуру. Опікувався бідними, дбав про освіту й підвищення моральності духовенства. З його ініціативи була відкрита перша православна духовна місія в Пекіні.

Однак перебування далеко від рідної землі негативно позначилося на здоров'ї мислителя. 10 червня 1715 року він помер. У 1916 році Іоанн Максимович канонізований як святий.

Список використаних джерел:

1. Мащенко С. Чернігівські Афіни : до 300-річчя заснування Чернігівського колегіуму / Станіслав Мащенко // Людина і світ. – 1994. – № 6. – С. 29–32
2. Морозов О. Святитель народився в Ніжині : життя та діяльність митрополита Іоанна Максимовича, Святителя Тобольського [Електронний ресурс] / О. Морозов. – Режим доступу: <http://nigin-museum.do.am/publ/1-1-0-23> (дата звернення: 07.11.2015). – Назва з екрана.
3. Павленко С. Духовні побратими Івана Мазепи / Сергій Павленко // Пам'ять століть. – 2001. – № 6. – С. 34-56
4. Соловьєв Ю. П. Святитель Іоанн Максимович / Ю. П. Соловьєв // Вопросы истории. – 2013. – № 2. – С. 122-133.
5. Хижняк З. Святий Іоанн (Максимович) [Електронний ресурс] / Зоя Хижняк. – Режим доступу: <http://cerkva.kiev.ua/biblioteka/svyati-rusy-ukrainy/96.html> (дата звернення: 08.11.2015). – Назва з екрана.